די פרייע לופט, צווישען בערג און בוימער, וואסער און גרינסען, וואו איין מיטגליעד קען זיך מיט דעם אנדערען דערנעהנטערען מיט זיין מענשליכעם וועזען...

און הלואי זאלען אנדערע איהר נאכטהאן.

5.

לייסענס.

(הומאָרעסקע).

(ווי אזוי משה רבינו, און איך שלום אש, האבען נעהאלפען א אידען צו קריגען „לייסענס" אויף א סאלון אין אזא שטאדט ווי פילאדעלפיא)

פיס א געוויסע צייט צוריק איז מיר אויסגעקומען צו זיין אויף א פארלעזונג אין אזא שטאדט ווי פילאדעלפיא (נישט פילאדעלפיא, נור אין אזא שטאדט). די סאסייעטי ייעלכע האט מיך אראבגעבראכט אויף די פארלעזונג האט זיך געמיהט, אז מיין בילד מיט א בעשרייבונג פון מיין ליטעראַרישע טהעטיגקייט זאל געדרוקט זיין אין די ארטיגע פרעסע. אין דעם אבענד, ווען די פארלעזונג איז פארגעקומען, איז צו מיר, הינטער די קוליסען, ארונטערגעקומען א יונגער מאן אין א פאר בלויע ברילען אנגעטהאן, אין א רעגען־מאנטעל, מיט א ציגאר אין מויל, און האט מיר זעהר ליעבענסווירדיג געקלאפט אויף די פלייצעס, אריינגעשטעקט מיר א ציגאר אין מויל אריין, און נישט זאגענדיג קיין ווארט, האט ער ארויסגענומען פון פאקעט קעשענע אלע אויסשניטען פון די ארטיגע פרעסע איבער מיר, און געוויזען מיר, געגעבען מיר נאך א קלאפ איבער די פלייצעס, און טהוט א מאך צו מיר מיט דעם ציגאר אין מויל:

— מיר ווייסען ווער איהר זייט, א פאבליק מען, דאטס ■רייטה, — און שמייכעלט מיר אין פנים אריין.

איך האב איהם בעדאנקט, און בין ארויסגעגאנגען אויף דער ביהנע, ווארים דער נומער מיט דעם קאמיקער פון אידישען שטאדט־טהעאטער וואס איז געווען פאר מיר האט זיך שוין געהאט געענדיגט, און דער טשערמאן האט מיך פארגעשטעלט.

צוריקקומענדיג אין גארדעראבע, נאך מיין „נומער", האב איך נאך אלץ געפונען דעם זעלבען יונגען מאן מיט די בלויע ברילען, אין א רעגען־מאנטעל (אין דרויסען איז געווען א פראכטיגער אויסגעשטערנטער ווינטער אבענד), מיט דעם ציגאר אין מויל. ער קלאפט מיר ווידער אויף די פלייצעס, זאגענדיג צו מיר מעהר מיט דעם ציגאר, איידער מיט די ליפען.

— דעט'ס נייס, — און ווענדענדיג זיך צו איינעם פון דעם קאמיטע וואס האט מיך אויסגעשריבען, ווייזט ער אויף מיר:

— מען דארף איהם געבען א „רייטה".

— שור, — זאגט דער קאמיטע־מאן.

— ליסען, — ווענדעט זיך צו מיר דער רעגען־מאנטעלדיגער יונגערמאן, — איך וועל אייך מארגען נעהמען אויף מיין אטאמאביל, און אייך געבען א שאו די אמיונישאן פעקטארים. ביי אונז אין שטאדט ארבייט מען די אמיונישאן פאר די „עליים" — וועל איך אייך געבען א „רייטה".

איך האב איהם זעהר בעדאנקט. ווארים ווירקליך איז מיר געווען זעהר אינטערעסאנט צו זעהן די פאבריקען, וואו מען ארבייט די גרויסע הארמאטען פאר די „עליים".

די נאכט בין איך ניט גוט געשלאפען. איך האב פערבראכט אין זיך אליין מקנא זיין. ווי גוט איז צו זיין א אידישער שרייבער, האב איך מיר געזאגט: קומסט אין א שטאדט — א קאמיטע, אן עמפפאנג, געפינט זיך א יונגערמאן און גיט דיר א ראיד אין אן אויטאמאביל — עפעס ווי דו וואלסט געווען א יונגע, שעהנע מיידעל נאך וועלכע יונגע לייט לויפען נאך...

טאקע צו מארגענס אין דער פריה, ווי איך האב זיך נאר אנגעטהאן, האב איך שוין געהערט פאר דעם פענסטער פון מיין האטעל א טראמפויט פון אן אויטאמאביל. אין א מינוט ארום פאלט אריין צו מיר דער זעלביגער יונגער מאן מיט'ן רעגען מאנטעל און מיט דעם

ציגאר אין מויל — אזוי ווי ער וואלט געשלאפען אין זיי א גאנצע נאכט — און מאכט צו מיר.

— רעדי?

— רעדי, — ענטפער איך און געה נאך דעם יונגען מאן.

— וואס איז דרויסען א רעגען? — פרעג איך, קוקענדיג אויף זיין רעגען־מאנטעל.

— נייז, שעהן — ענטפערט ער און פיהרט מיך צו זיין אויטאמאביל.

מיר זיינען געפאהרען א שטונדע צייט ווייט ארויס פון דער שטאדט. מיר זיינען צוגעקומען צו א גרויסען פלאץ, וואו מען האלט אין בויען גרויסע קאזארמעדיגע פאבריקען.

— אט דא וועלען ארבייטען דרייסיג טויזענד מאן, און דא, צוואנציג טויזענד מאן — ווייזט מיר דער יונגער מאן, — נורווארט א מינוט, איידער מיר געהן אריין אין די פעקטארים מוז איך אריין צום גלח — ער איז א קאטהאלישער. ער איז א פיינער מענש, אהן איהם קען מען ניט אריינקומען. אז ער הייסט, לאזט מען אריין.

דער יונגערמאן איז פערשוואונדען. אין א פאר מינוט ארום זעה איך איהם טאקע שפאצירענדיג מיט א קאטהאלישען גלח צו אונזער אויטאמאביל צו. דער יונגערמאן האלט אין דער האנד די אויסשניטען פון די צייטונגען, אין וועלכע עס איז געווען מיין בילד און נאטיצען איבער מיר, און מאכט זעהר שטארק מיט די הענד, איינטענה'ענדיג מיט דעם גלח.

„צו וואס דארף ער ווייזען דעם גלח די אויסשניטען פון די צייטונגען", טראכט איך מיר. נאר אז זיי זיינען צוגעקומען צו מיר מאכט ער צום גלח אזוי:

— דאס איז ער, דהי גרייט אידיש רייטער — וואס די צייטונגען שרייבען וועגען איהם — „הי איז מאי בעסט פרענד" — קלאפט ער מיר אויף די פלייצעס פאר'ן גלח. — איך האב בלויז אזעלכע פרענדס פאבליק־מען און גרייט מען. מיר זיינען אין איין סקוהל מיט איהם געגאנגען.

איך קוק אן דעם יונגען מאן און פערשטעה קיין ווארט נישט.

דער גלח האט זיך מיט מיר געגריסט, און דער יונגערמאן האלט ווייטער אין איין רעדען.

— ביי אונז איז אלץ איינס, א קריסט, א איד, מיר זיינען פראגרעסיוו, דאס זיינען נור די אלטע אידען אזוי פאנאטיש, אבער מיר, יונגע לייט, מיר ווייסען ווער עס איז אזעלכער געווען יעזוס קרייסט. יעזוס קרייסט איז געווען א איד, און משה איז געווען א איד. משה איז געווען א גרייט מען, און יעזוס קרייסט איז געווען „א גרייט מען". און ביי מיר איז קיין דיפערענץ צו א טשוירטש צי א סינאגאג, — איין גאט. ניט אזוי?

— סוירטענלי, — זאגט דער גלח, לאכענדיג און ווייזט זיינע ווייסע צייהן.

איך קוק אן דעם יונגען מאן און קען ניט פערשטעהן, צו בעדארף מען דאס אלעס, כדי אריינצוקומען אין די פעקטארים פון אמיונישאן. אפשר יא. אויב אזוי, שווייג איך.

— און מיין פריינד מיינט אויך אזוי — קלאפט ער מיר אויף די פלייצעס, — איך האב בלויז פריינד פראגרעסיוו מען, ווי די פייפערס שרייבען אויף איהם.

דער גלח שמייכעלט וויעדער, ווייזענדיג זיינע ווייסע צייהן, און זאגט „סוירטענלי" און געהט אוועק מיט'ן יונגען מאן.

איך זיץ און פערשטעה נישט קיין איין ווארט וואס דא טהוט זיך.

אין א פאאר מינוט ארום איז דער יונגער מאן צוריקגעקומען מיט א לייכטענדען פנים, און גיט מיר א קלאפ אין פלייצע, כאפט א ציגאר, א ביים אפ, א שפייט אויס, און א כאפ אין מויל אריין, א צווייטען ציגאר מיר אין מויל אריין, און זאגט:

— „א רייטה"!

מיר פאהרען.

— געהן מיר צו די פעקטארים?

— באלד. נור צוערשט וויל איך אייך ווייזען מיין „פליים". איך האב „לאטס" דא, אז זעהט איהר, געגענאיבער די פעקטארים, דער קארנער געהערט צו מיר. אזוי ווי איך האב נור געזעהן, אז מען געהט דא שטעלען פעקטארים, האב איך אבגעקויפט דעם קארנער, — וואס מיינט איהר, דא איז א גוטער פליים פאר א סאלון?

— איך ווייס ניט — ענטפער איך.

— יעס, דער קארנער איז א גוטער פליים פאר א סאלון. ווען איך וואלט נור נישט מורא געהאט פאר די אייערישע גויה דארט, איהר זעהט

דעם צווייטען קארנער, דארט שטעהט א הייזקע, איך וויל שוין דער איירישער גויה געבען פאר דער הייזקע זיעבען טויזענד דאלאר און זי וויל ניט אנדערש נאר צעהן.

— שא, — זאגט צו מיר דער יונגערמאן, — איך וועל אייך בעטען א טובה, איך וועל אייך אריינפיהרען צו דער גויה אלס א סוחר פון דער הייזקע, איהר זעהט זעהר רעספעקטעבל אויס, — קוקט ער מיך אן — איהר וועט בעקוקען די הייזקע, און זאגען דער גויה, אז איהר ווילט ניט מעהר געבען ווי פינף טויזענד, איהר הערט, פייף טאוזענד, מעהר איז עס ניט ווערטה.

— בעדארף מען דאס אלעס, כדי אריינצוקומען אין די אמונישאן פאקטארים? פרעג איך.

— שור — זאגט דער יונגער מאן, און פיהרט מיך גלייך אריין צו דער איירישער גויה אין דער הייזקע.

אז מען האט נור אנגעקלונגען, זיינען אונז אקעגען געלאפען הינד מיט קעץ. אריינגעקומען אין „פארלאר" אריין, האבען מיר געטרא־פען אויף הינד און קעץ, וואס זיינען געווען אויסגעוועבט אויף די דיוואנען. פון די ווענט אראב, פון די בעטען, פון די טישען און טשערס האבען צו אונז אראבגעקוקט הינד און קעץ, איבעראל וואו מען האט זיך ארומגעקוקט, זיינען געווען הינד און קעץ. לעבעדיגע אדער אויסגעהאפטענע.

אן אלטע איירישע גויה מיט א פנים אויך ווי א הונד און א קאץ איז ארויסגעקומען. דערהערט א סוחר אויף די הייזקע, האט זי מיך ארומגעפיהרט, געוויזען מיר די צימערען, די קיטשען, די בוידעמס, די קעלערס. אלעס ערנסט בעקוקט, האט מען זיך אוועקגעזעצט אין „פארלאר" און די גויהווארט אויף א ווארט פון מיר.

— דבר'ט, דבר'ט, — זאגט צו מיר דער יונגער מאן.

— פייף טאוזענד — שטאמעל איך ארויס מיט שרעק פאר די הינד מיט די קעץ.

אז די גוי'ה האט דערהערט דאס ווארט „פייף טאוזענד", האט זי מיך געגעבען א קוק אן, נאך איהר האבען אלע הינד, די לעבעדיגע און די אויסגעהאפטענע, מיך געגעבען א קוק אן, דאס בלוט איז מיר פערגלי־ווערט געווארען.

און איך שטאמעל צום יונגען מאן:

— קומט, קומט.

גאט צו דאנקען ארויסגעקומען.

— נו, מעהר געה איך נישט, יונגערמאן, — זאג איך צו איהם, — פיהרט איהר מיך אין די אמיונישאן פעקטארים איז גוט, אז ניט אהיים, פיהרט מיך אהיים.

— שוין, דאצאל — זאגט דער יונגערמאן, — מיר פאהרען שוין אהיים.

— און די אמיונישאן פעקטארים? — פרעג איך.

— די אמיונישאן פעקטארים בילדט מען ערשט, — זאגט צו מיר דער יונגערמאן גלייכגילטיג און פערדרייכערט זיך זיין ציגאר.

— צו וואס האט איהר מיך אבער ארויסגעפיהרט?

— איך האב אייך געוואלט ווייזען דעם גלח — ענטפערט מיר דער יונגערמאן גאנץ גלייכגילטיג.

— צו וואס האט איהר מיר בעדארפט ווייזען דעם גלח? — פרעג איך.

— איך בעדארף איהם צו די לייסענס אויף דעם סאלון וואס איך וויל דא עפענען, האב איך איהם געוואלט ווייזען ווער מיינע פריינד זיינען, אז ער זאל זעהן, אז איך בין נישט קיין פראסטער מענש. דער גלח וועט זעהן, אז איהר — א „פאבליק מען", א מאן וועמעס פיקטשור שטעהט אין די פייפערס איז מיינער א פריינד, וועט ער אב־געבען אויף מיר א גוטען רעקארד, און איך וועל קריגען לייסענס.

— האט איהר צו אייערע לייסענס אויף א סאלון בעדארפט ארויס־שלעפען משה־רבינו, און צוזאמענמישען מיט יעזוס קריסטוס? הע?

— האב איך איהם געפרעגט אויפגערעגט.

דארויף האט מיר דער יונגערמאן מיט'ן ציגאר אין מויל געענט־פערט קאלטבלוטיג:

— ביזנעס!